

Kombinované vady, jejich vymezení

1. Speciální pedagogika osob s kombinovaným postižením

- zabývá se problematikou edukace (výchova a vzdělávání) osob, které vykazují příznaky současného výskytu více postižení a mají tedy speciální výchovně vzdělávací potřeby
- cílem: u jedince s kombinovaným postižením dosáhnout co nejvyššího stupně socializace
- nejméně propracovaná oblast speciálně pedagogické teorie i praxe
- objevuje se až v moderním pojetí speciální pedagogiky

1.1 Jedinci s kombinovaným postižením

Aktuální výskyt minimálně dvou rozdílných postižení, narušení či jejich kombinací. Postižení se projevují jako nedostatky v kognitivní, motorické, komunikační nebo psychosociální sféře a vyžadují zvýšenou speciálně pedagogickou péči – individuální přístup, speciální metody, modifikaci obsahu vzdělávání.

2. Kombinovaná postižení

Nejpoužívanější označení: vícenásobná postižení, kombinovaná postižení, kombinované vady (v angl. mluvících zemích – multiple handicap)

2.1 Etiologie (příčinná podmíněnost)

Je velmi rozmanitá, ne vždy lze příčiny jednoznačně určit – nejčastěji: genetické vlivy (např. Downův syndrom), infekce (zarděnky), intoxikace (matka kuřačka, alkoholička, fešačka), vývojové poruchy (např. inkompabilita RH systému nebo důsledky dětských nemocí prodělaných do 2 let věku), poškození CNS (epilepsie, meningitida), mechanická poškození (úrazy). Vznik komb. postižení lze předvídat např. u diagnóz: DMO, Fetální alkoholový syndrom, Wolfův syndrom, Pataův syndrom, Edwardsův syndrom, Downův syndrom a řady dalších.

Počátek lze hledat ve všech obdobích života (nejtěžší vady mívají vznik v období prenatálním – a také nejčastěji).

2.2 Dělení kombinovaných vad

Tyto vady je obtížné kategorizovat, protože mají velmi málo společných faktorů. Díky rozličnosti stupňů kombinací různých postižení (mentální, smyslové, tělesné, poruchy chování) není možné vytvořit homogenní skupinu (kategorii). V současnosti je nejobecnější dělení do tří skupin:

1. Mentální postižení s dalšími postiženími (nejpočetnější skupina)
2. Hluchoslepota (duální senzorké postižení) – nejtěžší forma vícenásobného handicapu
3. Poruchy chování v kombinaci s dalším postižením či narušeními

2.3. Nejčastěji se vyskytující kombinované vady

Mentální postižení v kombinaci se somatickým

Mentální postižení v kombinaci se smyslovým postižením (zrakové/sluchové/duální)

Downův syndrom a somatické postižení/růstové problémy/poruchy smyslů či řeči

DMO v kombinaci s mentálním postižením/epilepsií/hydrocefalem/smyslové

poruchy/poruchy řeči/emocí

Hluchoslepota je jedinečné postižení, které je způsobeno různorodými kombinacemi sluchového a zrakového poškození. Způsobuje v důsledku účinků souběhu poruch funkcí sluchu zraku, závažné potíže v psychosociální oblasti, při komunikaci, sociální a funkční interakci s prostředím a při zajištění vlastních životních potřeb takto postiženého člověka. Současně zabraňuje plnohodnotnost začlenění a zapojení do běžného života a společnosti. Hluchoslepotou je v České republice postiženo kolem 4000 osob.

3. Komunikace

Bývá narušena, až znemožněna (důsledek senzorkých a kognitivních bariér, popř. nedostatků v motorické či emočně-volní oblasti).

- výrazně narušená expresivní složka řeči – využívá se alternativních způsobů běžné komunikace – tj. náhradní a podpůrné způsoby komunikace – alternativní (komunikační systémy nahrazující mluvenou řeč) a augmentativní (systémy komunikace mající podporovat již existující, ale pro běžné dorozumívání nedostatečné komunikační schopnosti) komunikace

Druhy:

gestikulace, komunikace prostřednictvím piktogramů/obrázků/fotek/předmětů, znaková řeč, daktylotika, Bliss systém, Makaton, Lormova abeceda, tiskací písmena psaná do dlaně, Braillovo písmo, odezírání, taktiling, TADOMA, komunikace prostřednictvím vibračních zařízení, komunikace pomocí elektroakustických zařízení (v praxi se využívá i jejich kombinací)

Vybrat správný systém pro daného jedince (mnoho odborníků) je velmi složitý.

4. Způsob a zásady práce s jedinci s kombinovaným handicapem

Volba vhodných zásad a metod práce, prostředků a organizační formy s konkrétním jedincem postiženým kombinovanou vadou vychází z aktuální spec.ped. diagnostiky, cíle se určují na základě úrovně vývoje jedince a jeho schopností, vědomostí apod.

Nutností je spolupracovat s dalšími speciálně pedagogickými a medicínskými disciplínami jako je psychopedie, somatopedie, surdopedie, tyflopédie, ale také etopedie, logopedie apod.

PSYCHOPEDICKÁ PÉČE

Do této péče spadá nejpočetnější skupina postižených jedinců. Cílem je dosáhnout maximálního stupně rozvoje osobnosti mentálně retardovaných jedinců a jejich integrace do společnosti. Mentální retardace je stav charakterizovaný celkovým snížením intelektových schopností, které v sobě zahrnují schopnost myslet, schopnost učit se a schopnost přizpůsobovat se svému okolí. Jde o stav trvalý, vrozený nebo časně získaný, který je třeba odlišovat od defektů získaných po druhém roce života, označovaných jako demence.

Nejvýraznějším rysem je trvale porušená poznávací schopnost – různá míra snížených rozumových schopností, která se projevuje nejnápadněji v procesu učení. Množství výchovy a vzdělávání jsou omezeny v závislosti na stupni postižení.

Příčiny vzniku mentální retardace: organické a sociální

SOMATOPEDICKÁ PÉČE

Somatopedická péče se zabývá výchovou a vzděláváním jedinců s tělesným a zdravotním postižením. Za tělesná postižení se považují přetrvávající nebo trvalé nápadnosti, pohybové schopnosti s trvalým nebo podstatným působením na kognitivní, emocionální a sociální výkony. Příčinou je poškození podpůrného nebo pohybového aparátu nebo jiné organické poškození.

Všechny pohybové vady mohou být různého stupně. Podle postižení části těla rozeznáváme skupinu obrn centrálních a periferních, deformace, malformace a amputace.

TYFLOPEDIE

Tyflopédie úzce spolupracuje jak se společenskými, tak i přírodovědeckými obory. Z oblastí společenských oborů jsou to zejména filozofie, pedagogika, psychologie a sociologie. Z medicínských oborů se jedná hlavně o oftalmologii, pediatrii, neurologii a psychiatrii.

Současná tyflopédie se rovněž neobejde bez poznatků fyziky - optiky, akustiky, elektrotechniky a kybernetiky. Zabývá se osobami se zrakovým postižením, jejich výchovou, vzděláváním a začleňováním těchto jedinců do společnosti.

SURDOPEDIE

Integrace nelze dopředu přesně nikdy odhadnout. Zkušenosti poukazují na to, že mnohem snadněji se integruje nedoslýchavé dítě nebo dítě ohluchlé, kterému je voperován kochleární implantát. Lze využít toho, že dítě má funkční zpětnou akustickou vazbu nebo sluchovou zkušenost před ohluchnutím

Jedinci se sluchovým postižením představují velmi nehomogenní skupinu, jejíž variabilita je dána především různou strukturou a hloubkou sluchové vady, dobou, kdy k postižení došlo, celkovou úrovní rozvoje osobnosti.

Součástí komplexní péče o sluchově postižené jsou také četné organizace, spolky, sdružení a svazy, které sdružují neslyšící, nedoslýchavé, ohluchlé nebo osoby trpící tinittem, rodiče sluchově postižených dětí a další a další odbornou veřejnost

Počáteční péče o jedince se sluchovým postižením byla určována jejich postavení ve slyšící společnosti. Zařazování do kategorie méněcenných lidí – umísťování v klášterech a azylových domech poskytujících jen charitativní péči bez možnosti systematického vzdělávání.

4. 1 Zařízení pro jedince s kombinovaným postižením

Známe zařízení státní, církevní i soukromých institucí.

Školy speciální, speciální školy pro zrakově, sluchově nebo tělesně postižené, pomocné třídy, ÚSP, speciální třídy pro hluchoslepé žáky

Příklad výběru zařízení:

má – li dítě mentální i tělesné postižení navštěvuje takové speciální zařízení (třídu nebo školu), kde mu mohou zajistit náročnější péči (např. u dítěte s MO převažují tělesná postižení, bude tedy v zařízení, kde mu mohou poskytnout prioritně tuto péči, ale současně ho zde budou i vzdělávat)

5. Použitá literatura

LUDÍKOVÁ, L. *Úvod do výchovy hluchoslepých*. Olomouc: UP Olomouc

LUDÍKOVÁ, L. *Vzdělávání hluchoslepých I*. Praha : Scientia, 2000

LUDÍKOVÁ, L. *Vzdělávání hluchoslepých III*. Praha: Scientia, 2001

RENOTIÉROVÁ, M.; LUDVÍKOVÁ, L. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006

SLOVÍK, J. *Speciální pedagogika*. Praha: Grada, 2007, ISBN 978-80-247-1733-3

SOVÁK, M. *Nárys speciální pedagogiky*. Praha: SPN, 1986

VAŠEK, Š., VANČOVÁ, A., HATOS, G. at. al. *Pedagogika viacnásobne postihnutých*. Bratislava: Sapientia, 1999

Internetové zdroje:

<http://www.helpnet.cz>

<http://www.helples.cz>